

De H. Werenfried

Uit: "Neêrlands Heiligen in Vroeger Eeuwen", deel II van J.A.F. Kronenburg (Amsterdam, 1903), pp. 159-168.

De H. Werenfried, priester. Feestdag 27 augustus. † Omstreeks 760

Wanner ge op een wandeltocht door Gelderlands bekoorlijke streken het dorp Westervoort zuidwaarts verlaat, dan staat ge weldra aan de groenende oevers van den schoonsten, den historierijksten onzer stroomen. Zie, de zoete adem der lente heeft nieuw leven gewekt op de weiden, en rustig, rolt de Rijn weer langs zijn voordien, ontslagen van zijn winterbloei.

Toef hier een korte poos; terwijl uw blik telkens, zoover hij kan, met de voortstroomende wateren medegaat, wil ik eenige herinneringen in u verfrisschen, niet van bloedigen krijg, waarvan deze oevers ook kunnen gewagen, maar van worderbare tooneelen, als de bekeeringsgeschiedenis onzer voorouders er zoovele verhaalt.

Plaats u met uwe verbeelding vele, vele jaren, tien, elf eeuwen achteruit, in den tijd, waaraan onze dichter (*Vondel*) denkt, als hij den "Doorluchten Rhijn" toezingt:

*"Gij naamt het juk van Christus aan,
Men hoorde uw vroolijke oevers schateren,
En scheent de heilige Jordaan
Te tarten, met gedoopte wateren."*

Zie wat een gejoel en gewoel er thans heerscht aan de anders zoo stille oevers. Hoorigen, in hun bruinen lijfrok, die slechts tot de knieën hangt, vrije mannen in glanzend blauwe en groene overkleederen, vrouwen in breede mantels gehuld, het hoofd met de kap gedekt, alles kringelt dooreen. Geheel Westervoort schijnt uitgelopen.

En aan de overzijde van den stroom is niet minder drukte. Roepend en zuchtend, biddend en dreigend waart het volk daar ondereen, terwijl ge uit al die kreten nu en dan kunt opvangen: "Ons behoort het lijk van den Heilige Gods! Hier heet hij zich zelve een begraafplaats bereid!"

Wat wil toch die menigte op dit vroege morgenuur? Wat mag hier toch plaats grijpen? 't Is onmogelijk uit al die geruchten een geheel samen te stellen. Kom, wend u liever daar ter zijde; vraag het aan dien ouden man, met zijn langen grijzen baard, die, buiten het gedrang op een steen gezeten, met nog levendige oogen de menigte overschouwt.

"Ach," antwoordt hij u, "had onze Heilige dat geweten, hij zou gewis andere voorzorgen genomen hebben! Hoe onchristelijk, ons een schat te willen betwisten, waarop wij zooveel aanspraak maken!" "Maar wat is er dan toch gebeurd? Wat is die schat? Wie betwist u zijn bezit?"

"Luister eens; ik zal u alles verhalen. 't Zal toch nog wel eenigen tijd duren, eer de priesters met het heilig lichaam hier zullen zijn.

Ik herinner mij nog zoo goed, als ware het den dag van gisteren, hoe voor vele, vele jaren een eerbiedwaardig man in ons dorp kwam, in een lang zwart kleed gehuld. Hij riep ons allen bijeen onder den grooten lindeboom, midden in het dorp; en toen wij in een kring om hem heengeschaard stonden, plaatste hij op den steen, waarop wij anders des avonds gingen zitten, een groot kruis tegen den boom,

en begon voor ons te preeken. Hij sprak over den God, dien wij nooit gekend hadden, die hemel en aarde geschapen had, die ter wereld was gekomen om ons te helpen, en nu ook hem had gezonden, om ons gelukkig te maken. Hij sprak ook over het toekomstig leven, heel anders dan onze priesters dat deden; hoe wij al onze dierbare afgestorvenen in den hemel zouden wederzien, wanneer wij dien God dienden, en wij ons in zijnen naam lieten doopen. O wat een ontroering greep ons allen bij die woorden aan! Mijne moeder zag ik weenen en vele andere vrouwen met haar. De mannen zagen ernstig voor zich en luisterden met ingehouden adem. Wat was het een prachtig gezicht! Ik zie hem nog, dien prediker, met zijn schitterend oog en zijn stralend gelaat; de linkerhand had hij om het kruis geslagen, en de rechter strekte hij naar ons uit. En als hij eindelijk ophield met spreken, dan traden onze mannen in een kring en beraadslaagden eenigen tijd; daarop trad een hunner op hem toe.

“Vreemdeling,” vroeg hij, “wie zijt gij, en in wiens naam predikt gij ons deze dingen?”

“Ik ben Werenfried, een Engelschman,” antwoordde hij, “de dienaar van den eenigen God, en in zijnen naam spreek ik u toe; Willibrord, de apostel des Heeren, heeft mij tot u gezonden, en Karel belooft mij zijne bescherming.”

“Karel kennen wij reeds lang,” was het wederwoord, “en Willibrord, is dat niet dezelfde, aan wien Karel niet ver van hier het slot van graaf Everard met al zijne goederen geschonken heeft?”

“Dezelfde,” antwoordde Werenfried.

Onze dorper trad weer in den mannenkring terug, en weldra kwamen zij allen om den apostel heen.

“Wat moeten wij dan doen, om den God, dien gij ons verkondigt, te dienen?” vroegen zij.

En opnieuw begon Werenfried ons alles te verklaren, en vele dagen bleef hij in ons midden. Waarlijk hij was onvermoeid. Nu preekte hij voor de volwassenen, dan weer nam hij de kinderen bij zich, en altijd sprak hij ons van Jezus, onzen God, en Maria, zijne lieve Moeder. Eindelijk werden velen onzer gedoopt; eenigen wilden niets van hem hooren en trokken zich morrend terug, maar de meesten luisterden naar zijn woord; wij bouwden hem hier eene kleine kerk, gij ziet daar heur dak boven onze hutten uitsteken, en Werenfried droef er het H. Offer op. Dikwijls ook ging hij andere plaatsen bezoeken, want, zeide hij, mijne kinderen, niet voor u alleen ben ik gezonden, maar voor geheel de Batua (Betuwe) en Felua (Veluwe) en alle omliggende streken, en zoo ging hij dan naar Eliste (Elst), dat daar heel in de verte aan de overzijde van de rivier ligt, naar Dorestad (Wijk bij Duurstede), Medemblik en nog verder, waar hij ook al vroeger geweest was.

Eens was hij weder langen tijd op reis geweest; en als hij terug kwam, zagen wij, dat hij uiterst vermoeid was; hij beefde over geheel zijn lichaam en leunde zwaar op zijn eikenhouten staf. Nog eenige dagen leefde hij in ons midden; toen riep hij ons in zijne woning; hij wilde afscheid nemen! O wat was hij die laatste dagen vermagerd en verbleekt! Met zachte stem zeide hij ons vaarwel, terwijl wij allen weenend zijn sterfbed omringden, en beval ons getrouw te blijven aan het geloof, dat hij met zooveel moeite ons verkondigd had; daarop sloot hij de oogen en zweeg; alleen zijne lippen bewogen zich in gebed; helaas, eenige uren later was onze dierbare vader ons voor altijd ontnomen.”

Hier zweeg de grijsaard eenige oogenblikken, zijne bevende stem weigerde hem hare hulp. Hij wischte een traan van zijn gerimpelde wang en vervolgde: “Toen zijne heilige ziel het lichaam verliet, verspreide zich een hemelzoete geur, en overtuigde ons allen, dat die ziel door Engelhanden ten hemel was gedragen. O hoe vertroostte en verblijdde ons dit!

Maar zie, niet lang daarop wilde men ook dezen troost ons ontnemen. Nauwelijks hadden die van Eliste vernomen, dat Werenfried gestorven was, of zij zonden boden naar Westerfuert om het lijk des Heiligen op te eischen; bij hen, zeiden zij, had de man Gods zelf zich een begraafplaats bereid: bij hen moest hij dus ook rusten. Maar wij konden natuurlijk van dien schat niet scheiden. Ons behoort hij, riepen wij, want bij ons is hij gestorven! – En terwijl van weerszijden niemand wilde toegeven, werden wij vertoornd, ja wij zouden tot geweld hebben overgeslagen, als niet de priesters, die Werenfried ons geschonken heeft, tusschen beide waren gekomen.

En nu zal de zaak door een Godsoordeel beslist worden. God zelf zal over eenige oogenblikken uitmaken, waar het lijk van onzen Heilige moet rusten. Wacht nog een weinig; gij zult het zelf aanschouwen.”

Vol belangstelling werpen wij thans onze blikken over de nog altijd aangroeiende menigte heen, en besluiten hier te toeven; het eerste Godsoordeel in ons vaderland, wie zou er niet gaarne getuige van zijn?

Daar heerscht eensklaps stilte onder de scharen! De rijen openen zich.

Hoor dien plechtigen psalmzang, door forsche manennstemmen aangeheven:

“God ontferme zich onzer en zegene ons: Hij doe zijn aanschijn over ons lichten en ontferme zich onzer! Laat ons, o God, op aarde uwen weg kennen: en onder alle volkeren, uw heil.

Dat de volkeren U loven, o God: dat de volkeren U loven, allen!”

Steeds nader komen de stemmen; alle dorpers werpen zich op de knieën. Daar verschijnt een jeugdige kloosterling, en draagt het kruis der Heeren hoog boven zich uit; twee koorknapen treden naast hem met brandende flambouwen; eenige priesters in hun koorkleed volgen, en eindelijk zes sterke mannen, die de baar dragen, waarop het lijk des H. Werenfrieds rust. Plechtig klinkt het psalmgezang over de velden, over den vloed; en het ruischen der menigte, die het kruisteeken maakt, als het lijk voorbijkomt, en dan in stilte het volgt, en het gemurmel der wateren, en het suizen van den wind zijn als de zachte orgelbegeleiding van het statig kerkgezang.

Aan den oever houdt de stoet rust.

Hoe klopt aller harte, nu de baar van de schouders der mannen wordt genomen; aan de overzijde verdringen zich de Elsters en staan tot in het water. Een bootje ligt gereed om het heilig lijk te ontvangen.

De priesters zegenen het met wijwater, en werpen zich nog eenmaal op de knieën: “O, God, toon ons hier uwen wil! Gij, die de bewerker zijt des vredes, beslis Gij in den strijd dezer dorpen!”

En nu wordt het lijk door de handen der priesters in het bootje afgelaten: allen trekken zicht terug, geen roeier, niemand mag in het vaartuig blijven. De touwen worden losgemaakt; tranen ontspringen aan de oogen der Westervoorters; jubel klinkt aan den kant der Elsters; want zie – het vaartuig heeft zich in beweging gezet: het verlaat den over, stroomopwaarts stevent het in de richting van Elst. *“Als een Rijnzwaan... met de borst in stroom”* zoo streeft het met zachte schommeling regelrecht vooruit; de riemslag der engelen stuurt het voort, totdat het eindelijk aan den tegenovergestelden oever blijft liggen.

Onder luid gejubel wordt hier het lijk van den apostel, die zoo duidelijk getoond heeft, dat hij hier wil rusten, uit het bootje genomen; om Gods wil nog beter te kennen, wordt het op een wagen

nedergelegd, bespannen met twee koeien, wier jongen te Westervoort in den stal waren gesloten, en die nog nooit een juk gedragen hadden. En ook nu toont God, als eenmaal bij de Philistijnen, dat zijn wil hier volbracht wordt: zonder ter rechter- of linkerzijde af te wijken, gaan zij naar Elst, waar de kostbare schat onder het gejuich van alle dorpelingen in de kerk wordt nedergelegd.

Ziedaar, Lezer, het weinige, dat ons van een der grootste apostelen van Gelderland bewaard is gebleven. Een vollediger beschrijving vooral van zijn leven en deugden heeft ongetwijfeld vroeger bestaan, maar is verloren geraakt.

In de tiende eeuw mocht Bisschop Balderic van Utrecht door goddelijke openbaring zijne relikwieën, die door den troebel der tijden verloren waren, terugvinden en met groote plechtigheid aan de openbare vereering wedergeven.

Misschien was het bij deze gelegenheid, misschien ook later, dat een arme leproos door Sint Werenfrieds voorspraak de gezondheid erlangde. Hij woonde in de Veluwe en was zoozeer met de melaatschheid overdekt, dat zijn gelaat onkenbaar en zijne oogen tot blind wordens toe ontstoken waren. Op zekeren nacht had hij eene verschijning, die hem zoo verbaasde, dat hij van zijn strooleger ter aarde viel, en de armen kruisgewijze uitgestrekt luidkeels uitriep: "Kyrie eleison! Kyrie eleison!" Bij dit geroep snellen zijne verwanten toe en vragen: "Wat deert u toch, dat gij zoo ongeduldig zijt?" "Ik heb gezien, dat ik op eene plaats moest rondlopen, die zóó door een biezig moeras omringd was, dat ik er niet af kon. Toen kwam een priester mij tegemoet, eerbiedwaardig van uiterlijk, en met priestergewaad schoon gekleed, als ging hij eene plechtige Mis doen. En hij legde eene brug over het moeras en voerde mij daarover en zeide: "Wilt gij genezen? Weet, dat ik Werenfried heet, en door mij verdient gij van uwe melaatschheid bevrijd te worden. Wanneer nu het feest van den aartsengel Michael zal worden gevierd, moet gij naar Elst komen, en daar, terwijl de bisschop de plechtige Mis opdraagt, zult gij gereinigd worden.""

Vol vreugde voerden hem nu zijne verwanten op den bepaalden dag naar Elst, en terwijl daar het aanbiddelijk offer werd opgedragen, werd hij niet alleen geheel gezuiverd van de leproosheid, maar ook herkreeg hij het gezicht.

Dit verbazend wonder, voegt Sint Werenfrieds oude levensbeschrijver hieraan toe, is niet bevestigd door het getuigenis van een of twee, maar heel de menigte volks, die destijds naar de kerk was gestroomd, kan de waarheid ervan verzekeren.

Sint Werenfrieds relikwieën bleven te Elst in groote vereering, die door vele mirakelen bekroond werd, totdat in het jaar 1588 de Calvinisten hunne schendige handen er aan sloegen en ze verbrandden. Zoo goed ze konden, verzamelden eenige Katholieken, waaronder de jeugdige Theodoor Eimeren, wat nog na deze heiligschennis overbleef, en gaven de verzamelde beenderen aan Joannes Hollant, een kanunnik te Nijmegen. Deze schonk ze, waarschijnlijk in het jaar 1606, aan Pater Theodoor Rijswijck, een Jezuïet, dien de godsdiensthaat der Protestanten in 1625 in den kerker te Nijmegen deed sterven. Vóór zijn door echter had hij de kostbare schatten in goede handen achtergelaten, totdat zij in 1664 naar de kerk der Paters Jezuïeten te Emmerik werden overgebracht, waar zij met grooten eerbied ontvangen werden. Met Theodoor Eimeren, die in 1629 te Elst is gestorven, heeft Pater Rijswijck nog dikwijls naar andere relikwieën van den Heilige gezocht, vooral in den kerktoren, want destijds ging het gerucht, dat zij daar verborgen waren; hunne nasporingen echter bleven zonder de gewenschte vrucht.

Ten slotte moeten wij nog aanstippen, dat ook in de parochie Wervershoef, volgens de traditie, onze Heilige zal gepredikt hebben. In het doopboek aldaar van 1839 staat aangeteekend: "Wervershoeve heeft twee Patronen: de voornaamste, en aan wien het zijn naam ontleent, is de H. Werenfried, priester en belijder, die hier een priesterwoning heeft gehad." En Hoveus zegt in zijne Croniek: "Ende niet ver van Medenblyk heeft een heylich Priester, genaemt Werenfridus, zyn woonplaats genomen, om desen heer coninck (Radboud) met goede vermaningen te bekeeren totten H. Christen gelouen. En daarna werden desen Priesters hoofstede, daar men nu noch tegen seggen te Wervershoven, daer de wortelen wassen."

De H. Werenfried is kerkpatroon van Wervershoeve, Elst, Westervoort, Workum en Zieuwent, en wordt vooral te Elst op zijn feestdag als Patroon tegen jicht aangeropen. Ook de klok te Workum is hem toegewijd. Hij wordt afgebeeld met een scheepje op de uitgestrekte hand.